

УДК 334.722.8“312”

С. М. Черненко,
кандидат економічних наук,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України»

КОРПОРАТИВНИЙ СЕКТОР: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

В статті розглянуто сучасний стан корпоративного сектору та виявлено ключові деструктивні чинники, що гальмують його розвиток.

In the article the modern state is considered corporate sector and key destructive factors which brake his development are educed.

Ключові слова: корпорація, корпоративний сектор національної економіки, акціонерне товариство.

Keywords: corporation, corporate sector of national economy, joint-stock company.

Вступ. Корпоративний сектор відіграє системоутворюючу роль в національній економіці, є одним з визначальних факторів економічної безпеки держави, передусім, її валютної, фінансової, зовнішньоекономічної, інноваційної та бюджетної складової, а також каталізатором розвитку соціальної сфери. Слід підкреслити, що у розвинутих країнах світу корпоративний сектор створює 90% загального обсягу ВВП країни при частці суб'єктів не більше 10% від загальної кількості існуючих суб'єктів господарювання. У свою чергу, корпоративний сектор в Україні є доволі молодим порівняно з багатотисячним існуванням корпорацій в Європейських країнах, перші з яких з'явилися ще в XVII ст. [1, с. 199]. Тому необхідною умовою становлення вітчизняного корпоративного сектору є органічне поєднання інтересів і зусиль держави, суб'єктів корпоративного сектора та суспільства.

Проблемам корпоративного сектору національної економіки присвячують значну увагу такі вітчизняні науковці, як: П. Буряк, О. Вакульчик, М. Грідчина, В. Євтушевський, Т. Заєць, В. Нечаєв, Л. Птащенко, А. Сірко, Л. Федулова та ін.

Активно працюють над сучасними тенденціями формування корпоративного сектора такі провідні російські вчені, як: В. Бабушкін, О. Баркова, С. Бобровський, Т. Долгопятова, З. Ларичева, О. Леонтєва, С. Мельніков, А. Тютюкова, В. Цветков та ін.

Основна увага в публікаціях приділяється визначенню місця й ролі корпоративного сектора в економічній системі країни та аналізу його структури. Разом з тим, залишаються і досі недостатньо вирішеними окремі питання становлення корпоративного сектора.

Недостатня теоретична розробка і велике практичне значення цієї проблеми зумовили головну мету статті, яка полягає в аналізі сучасного стану корпоративного сектору та виявлення ключових деструктивних чинників, що гальмують його розвиток.

Результати досліджень. Відомо, що корпоративний сектор національної економіки сформувався в результаті тривалої еволюції ринково-конкурентних відносин та наділений значними можливостями в сфері централізації грошових засобів, виробничих ресурсів та людських здібностей, а також концентрації матеріальних активів та обсягів виробництва [2, с.17-20]. Саме тому здійснити модернізацію національної економіки, визначену в Програмі економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», без вирішення проблем функціонування корпоративного сектора неможливо.

Одним з найважливіших чинників становлення корпоративного сектору є його нормативно-правове забезпечення, що складається з: Законів України «Про акціонерні товариства», «Про господарські товариства», «Про цінні папери та фондову біржу», Цивільного та Господарського кодексів, законодавства про приватизацію, указів Президента України, нормативно-правових актів органів виконавчої влади.

Водночас, на думку аналітиків [3, с.232-233], державне регулювання корпоративного сектору також повинно охоплювати наступні аспекти: чітке встановлення повноважень держави в цілому й окремих органів держави зокрема; незалежність органів держави від політичного тиску чи незаконного втручання окремих комерційних груп; висока професійна підготовка працівників органів виконавчої влади з регулювання фондового ринку та інші. У зв'язку з цим для подальшого здійснення державного управління корпоративним сектором необхідно брати до уваги принципи довгострокового розвитку національної економіки, представлених на рис. 1.

Рис. 1. Принципи довгострокового розвитку національної економіки*

* джерело: складено автором на основі джерел [4, с.49-50]

Основними характеристиками функціонування суб'єктів корпоративного сектора, як найбільш ефективної форми господарювання, на думку Л.І. Федулової, є наступні: «економічна система капіталу корпорацій існує незалежно від її власників; власники корпорації несуть лише обмежену відповідальність за результати діяльності; корпорація володіє правом власності й укладає контракти від свого власного імені» [5, с.8-9].

На сьогоднішній день можна відмітити, що впродовж п'яти років відбувалось поступове збільшення кількості суб'єктів корпоративного сектора (рис. 2).

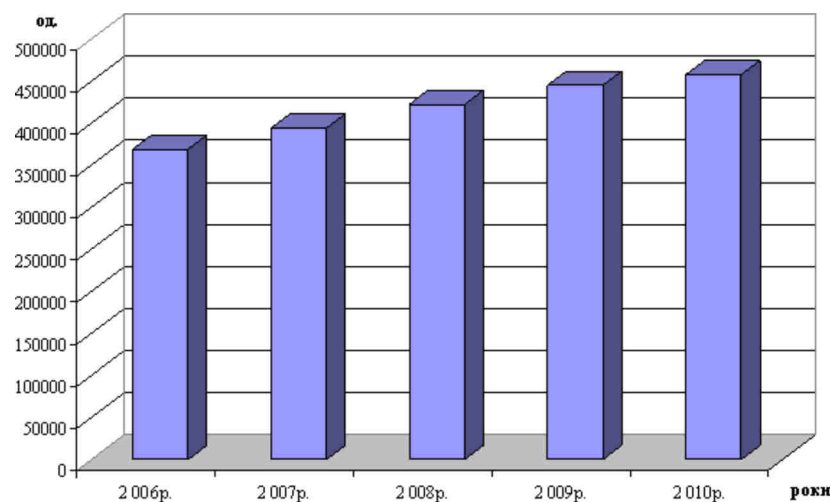

Рис. 2. Динаміка зміни кількості суб'єктів корпоративного сектора в економіці України (на початок року)

* джерело: розраховано автором з джерел [6, с.28-29]

Водночас слід зауважити, що корпоративний сектор економіки України представлений значною кількістю видів суб'єктів господарювання – від акціонерних товариств до об'єднань юридичних осіб. Необхідно зазначити, що значну частку корпоративного сектора економіки складають господарські товариства (табл. 1). До складу об'єднань юридичних осіб належать асоціація, корпорація, консорціум, концерн а також інші об'єднання.

Суб'єкти корпоративного сектора України можна розглядати з декількох позицій, а саме: 1) за видом діяльності – комерційні і некомерційні; 2) за формою власності – суб'єкти державної, приватної та змішаної форми власності. З прийняттям Закону України «Про акціонерні товариства» з 30.04.2011 р. протягом перехідного періоду в Україні функціонують чотири типи акціонерних товариств: відкриті і закриті та публічні і приватні.

Таблиця 1. Динаміка структури корпоративного сектора України за організаційно-правовими формами господарювання (на початок року), од.

організаційно-правові форми господарювання	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
акціонерне товариство	33976	33084	31993	31100	30169
товариство з обмеженою відповідальністю	325925	351750	381205	404525	418145
товариство з додатковою відповідальністю	700	696	730	761	782
повне товариство	1997	1985	1948	1939	2084
командитне товариство	690	673	654	642	631
асоціація	2751	2841	2953	3057	3125

корпорація	824	842	849	862	866
консорціум	80	84	84	89	92
концерн	406	403	400	396	390
інші об'єднання юридичних осіб	1971	1880	1774	1717	1634
Усього	369320	394238	422590	445088	457918

* джерело: розраховано автором з джерел [6, с.28-29]

Особливого значення набуває виявлення ключових деструктивних чинників, що гальмують розвиток корпоративного сектора, до яких відносяться:

- специфіка здійснення приватизації, яка не супроводжувалась припливом інвестицій, сприяла розпорошеності акціонерного капіталу, виключала умови для соціалізації прав власності та характеризувалась відсутністю ефективного контролю за діями менеджерів;
- наявність інформаційної закритості та непрозорості внутрішньо корпоративних відносин;
- домінування суб'єктів корпоративного сектора у структурі національної економіки не забезпечує відповідних якісних змін, необхідних для розвитку корпоративного сектору;
- низький рівень впливу фондового ринку на формування сучасної структури корпоративного сектора (невиконання функцій ефективно мобілізації фінансових ресурсів, порушення прав та обов'язків учасників ринку цінних паперів, недотримання умов продажу та розміщення цінних паперів тощо);
- неможливість використання інвестиційного потенціалу комерційних банків у фінансуванні інвестицій у корпоративний сектор економіки внаслідок існування жорстких вимог до кредитних ризиків і високих процентних ставок (проте, в другій половині 2010 року з'явилися деякі ознаки відновлення кредитування [7, с.2], оскільки економіка стабільно росла, а процентні ставки падали: обсяги корпоративних кредитів зросли у 2 півріччі 2010 року на 30 млрд. грн.);
- порушення прав акціонерів щодо виплати дивідендів, обрання органів управління, відчуження активів, підготовка та проведення зборів акціонерів, недобросовісне ведення реєстру акціонерів [8, с.12-13], а також поширення процесів рейдерства;
- конфлікти інтересів між акціонерами і найманими менеджерами, що спричиняють наступні види витрат або втрат акціонерів: непропорційне зростання зарплат і привілеїв по відношенню до темпів зростання вартості суб'єкта господарювання; витрати на проведення щорічного зовнішнього аудиту; витрати на проведення додаткових загальних зборів акціонерів з метою обмеження дій менеджерів; витрати на формування і роботу додаткових органів, які обмежують небажані дії менеджерів.

Усунення зазначених проблем, на думку Л.О. Птащенко [9, с.157], потребує покращення ділового клімату, оздоровлення фінансово-кредитної системи, мінімізації тіньового сектора національної економіки, сприяння добросовісній конкуренції, підтримки інноваційної та інвестиційної діяльності, а також державної підтримки розвитку корпоративного сектору. Також, як наголошують експерти [10, с.23-24], формування корпоративного сектору є однією з найскладніших задач економічної політики країни, в реалізації якої держава повинна виконати визначальну роль.

Висновки. Необхідно визнати, що сьогодні триває пошук нової моделі відносин зі світовим економічним співтовариством, яка може стати ефективною внаслідок ліквідації наступних проблем: значна частка сировини в структурі експорту, низький рівень інвестування, значна частка тіньового сектора національної економіки, висока монополізація ринку. В якості суб'єктів, здатних стабілізувати національний ринок, можуть стати суб'єкти корпоративного сектора.

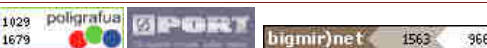
Отже, узагальнюючи сказане, можна відмітити наступне, – ефективне функціонування корпоративного сектора сприяє розвитку національної економіки, тому необхідно створити такі умови функціонування даного сектора, які мінімізують вплив деструктивних чинників і посилюють дії рушійних факторів розвитку. Адже ефективність корпоративних відносин та стратегій розвитку, якість корпоративного управління та її моніторинг, антимонопольна політика держави та формування повноцінної корпоративної інфраструктури – це чинники, які забезпечують розвиток як корпоративного сектора, так і національної економіки; сприяють формуванню якісно нового рівня економічних відносин в країні.

Також важливе значення для розвитку корпоративного сектора має дотримання принципів корпоративного управління (забезпечення ефективної структури корпоративного управління, дотримання прав акціонерів та рівне відношення до них, розкриття інформації та прозорість тощо) та впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності. В довгостроковій перспективі це забезпечить інвестиційну привабливість вітчизняного корпоративного сектора.

Список використаних джерел:

1. Заєць Т.О. Корпоративні структури в умовах економічної нестабільності / Т.О. Заєць // Вісник Хмельницького національного університету, 2009. – № 3, Т. 2. – С.199-202.
2. Сірко А.В. Корпоративний сектор: структура, місце та роль в сучасній економіці / А.В. Сірко // Вісник ВПІ, 2004. - №4. – С.17-24.
3. Солов'ян Ю.О. Роль держави у регулюванні корпоративного сектору економіки України / Ю.О. Солов'ян // Наука й економіка, 2010. – № 1 (17). – С.232-236.
4. Желюк Т.Л. Управління довгостроковим розвитком національної економіки: методологічні та прикладні аспекти: [монографія] / Т.Л. Желюк. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2010. – 512 с.
5. Федулова Л.І. Корпоративні структури в стратегії соціально-економічного розвитку регіонів / Л.І. Федулова // Регіональна економіка, 2007. - №3. – С.7-17.
6. Показники Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України станом на 1 січня 2010 року. Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – 51 с.
7. Ануфрієв О. Огляд банківської системи України / О. Ануфрієв, М. Заблоцький, Є. Зінов'єв, А. Колесніченко, Д. Сологуб. – К.: Форум Провідних Міжнародних Фінансових Установ, 2011. – Випуск 1. – 5 с.
8. Сірко А. Врегулювання відносин та прав власності у корпоративному секторі економіки / А. Сірко, Н. Найдич // Вісник ТДЕУ, 2006. - №4. – С.9-19.
9. Птащенко Л.О. Збалансованість економічних інтересів: інноваційні напрями державного і корпоративного стратегічного управління: [монографія] / Л.О. Птащенко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 296 с.
10. Марк Р. Стоун. Реструктуризація корпоративного сектора. Роль государства во время кризиса. – Електронний ресурс: режим доступу: <http://www.imf.org>

Стаття надійшла до редакції 15.09.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"